

Цикл уроков: Өлім мен қабірдің мінәжат құпиялары

4 бөлім: Өлімді жан дүниенің есіне салу жолдары

Имам Абу Хамид Мұхаммад Ғазали

Расында өлім адамға үрей мен қорқыныш тудыратын, үлкен қауіп-қатер төндіретін құбылыс болып табылды. Адамдардың ажалға деген бейқамдығы мен қырғылықтың жоқтығы, оларда өлім жайлы мағлұматтар мен білімнің болмауынан, әрі өлім жайлы жиі ойланбауларынан болады. Ал өлімді ұмытып қоймаймын дейтіндерінің басым бөлігі, көбінесе бұл сөздерінің сыртқы сипатын ғана көрсетеді. Өйткені, олар өлімді бір қалыпты, жайлы күйдегі жүреппен еске алмайды. Керісінше, олардың жан дүниесі мен жүрегі үнемі дүниенің әуресіне толы болады. Ондай адамның жүрегіне өлімді еске алу ешқандай әсерін бермейді, ал жандүниесінде қайғы мен уайым болады. Негізінде адамға жүрегін тазалап, одан өлімнен басқаның барлығын шығарып тастауы керек. Ол әр сәтте өлім жайлы ойлануы керек. Өйткені адамдар өздерінің таныстарын жер қойнына беріп жатқанын күнде көреді. Адам баласы ажалды еске алған кезінде, оны қауіпті әрі жыралы жолмен жүруге арналған көлік ретінде елестетуі керек. Я болмаса өлімді шексіз мухит ретінде елестетіп, өзін сол мухиттің қауіпке толы буда толқындарының арасында сапар шегіп бара жатқандай көруі қажет.

Осындай сапардың қаншалықты қауіп-қатері бар екенін білген адам өзге нәрсені ойдауға шамасы келеді ме? Оның санасында осы жалғыз ғана жолдың қауіп-қатерлерінен қалай ғана құтылып, сапарын аман сау аяқтаудың қамын жеуден басқа ой болады ма? Егер кіме кім, өлімді әр кез еске алып тұратындай, оны өз жүрегіне енгізуде жетістіктерге жеткен болса, оның адамға деген әсері тым үлкен болады. Бұл мақсат сәтті орындалып, оған қол жеткен кезде, дүниенің рахаты мен машақатына деген қуаныш азайып, дүниеге деген махаббаты пен қызығушылығы кеміп, жан дүниесіне орныққан дүнияуи қалаулар өледі. Адамды осы жолда тәрбиелеудің қарапайым жолы - замандастары мен жолдастарын есіне түсіру. Егер ол адамның өмірден озған бақуатты, кезінде қолында барлығы болып, қазыр түгіде қалмаған достары я таныстары болса, сол адамдар жайлы есіне салу керек. Олардың бет-әлпеттерінің, қоғамдағы орындарының қандай болғандығын есіне салу керек. Олардың әдемі жүздері мен қуатты денелерін қабір өзіне алып, қалай шірітіп, қоқымға айналдырып жібергенін есіне салу керек. Және де олардың дене мүшелерін бір-бірінен ажыратып, күл-талқан қылғанын айту керек. Ал сүйектері болса шіріп, олардан ешқандай із де қалмайды. Олардың арттарында қалған әйелдерінің, күйеулері мен бала-шағаларының жағдайларын есіне салу керек. Олар байлықтарын қалайша ысырап қылғандарын да есіне салу керек. Олардың мешіттегі орындары да қаңырап бос қалғанын есте ұстау қажет.

Олардың іздері де қалмағанын ұғынуымыз керек. Егер адаммен дәл осылай сөйлесер болсаң, оның жан дүниесі өмірден озған жақындары мен достарының өлімімен байланысты болған білімді ала алады. Ал егер оның қиялына өзіне аяулы болған адамдардың қабірде қандай күйге түскендерін елестеттірсеңіз; егер адамға қайтыс болған жақынының көңілді әрі жап-жас болғандығын есіне салар болсаңыз; оның мына жалған дүниеде өлімді мүлде есіне алмай

өмір сүргенін, ылғи да себептерді сылтауратудың арқасында алданып, адасып жүргендігін айтсаңыз – міне сол кезде бұл айтылғандардың барлығы адам баласына есін жинатып, ақылымен пайымдататын сабақ болары сөзсіз. Сонымен қатар ол адамға өзінің жастығы мен күш- қуатына сеніп, күндердің бір күні қарттық келіп жеткенде бейшара әрі әлсіз халге түсетінін, әр күнін көңілді, ойын-күлікімен өткізгісі келетінін, алайда ажал көз алдында адамдарды алып кетіп жатқанына қарамастан, өлім жайлы мүлде білімі жоқ екенін айту керек. Адамға осылайша оның құрдым мен жоқ болуға бұйырылғандығын ескерту қажет. Оның қимылдары бұрын жылдам әрі шапшаң болған болса, ал қазір буындары мен сүйектері жаймен қалтырап, қаусап бара жатқанын және де бір күні бір-бірінен ажырап, шашылып қалатындарын есіне салу керек. Өмірден озған адамның кезінде қандай жақсы сөздер сөйлегенін, ал қазір әдемі сөздер сөйлеген тілі қабір ішіндегі құрт- құмырсқаға жем болып жатқанын, тірі кезінде әдемі тістерін көрсете күлген болса, ал енді қабір оның тістерін жоқ еткенін жеткізу керек.

Адам өзінің болашағы үшін сергелдеңде түсіп, еңбек етіп, мұқтаж болмаса да көптеген нығыметтерге қол жеткізеді. Өмір сүруіне тек бір ай ғана қалған кезде де, ол әлі де жиырма жылға жетерлік ризығын жинап алған еді. Алайда адам ажалдың оған жақындай түскенінен хабарсыз болады. Ажал аяқ- асты және ескертусіз келеді де, ол адам ойламаған уақытта есігін қағады. Дәл осы сәтте ол өлім Періштесінің дидарын көреді. Әлгі Періште оның құлағына Жәннатпен сүйіншілеп сыбырлайды, не болмаса үрейі Тозақтың үрейінен кем болмайтын әрі құлағын жарып жіберетіндей ащы дауыспен, Тозақ жайлы хабар береді...

Міне, осындай мысалдарды адамдарға насихатпен айту керек. Сол кезде ғана олар өздері жайлы ойлана бастайды. Ол: «Олардың басына келген нәрсе маған да келіп жете ме? Мен де солар секілді бейғам, қаперсіз болғаным ба? Менің де ақырым сондай болмақ па?» деген сұрақтарға ойлана бастайды.

Әбу Дарда (оған Алла разы болсын) былай деген: **«Өмірден озған адамдарды есіңе алғанда, өзінді солардың бірімін деп есептеуге тырыс».**

Абдулла ибн Масғуд (оған Алла разы болсын): **«Шынайы бақытты адам өзегеге қарап өзі үшін сабақ алатын адам»,-** деген.

Омар ибн Абдул Азиз (оны Алла рақымына бөлесін), былай деген: **«Сендер әр күні, күндіз де, кеште де жақындарыңызды Алланың алдына жөнелтіп жатқандарыңыздың көрмейсіздер ме? Сіздер оларды жер қойнауына тапсырып, мәңгілік сапарға шығарып салып жатырсыздар. Ол адам қабір ішіндегі төскке ие болады. Әйелі мен жолдастарын артына қалдырады. Осыдан кейін, оның жасауға шамасы жетерліктей болған амалдары артта қалады».**

Адам баласы осындай ой мен түйсіктің иесі болуы үшін, сондай- ақ ажал жайлы ұмытпас үшін қабірлерді зиярат етіп, науқас жандардың халін сұрап баруы керек. Осындай зияраттар ол адамның есіне өлімді салады және де тіпті оның ұмытпайтын әдеті болып қалыптасуы да мүмкін. Ақыр соңында өлім ылғи да оның көз алдында тұрады да, ол өлімді мүлде есінен шығармайтын болады.

Осындай халге қол жеткізген адам ажалға әрі ақыретке дайындық жасайтын болады. Ол көптен оқшауланып, дүниенің жылтырағына алданбауға тырысады. Әйтпесе адам, өлімді есіне алып, ол жайлы айтқанымен, ажалға немқұрайлы қарап, шынайы қорықпағандай болып көрінеді, ал бұл болса оның шынайы мақсаты мен меңзеген пайдасына сай келмей, ақырғы өмірге дайындығына ешқандай септігін тигізбейді.

Егер адам баласы дүниеден рахат алар болса немесе дүние зейнетінен оған бір нәрсе ұнар болса, дереу өлімді есіне алуы қажет. Бұл ләззат пен рахаттар оған өлімді ұмыттырып қоймауы керек және ол бұндай сезімдерден арылу жолын ойлануы қажет.

Ибн Мути бірде өзінің үйіне қарайды. Оған үй қатты ұнап кетеді. Алайда артынша ол жылай бастайды да былай дейді: **«Алламен ант етемін, егер өлім болмағанда мен сенімен бақытты болар едім. Біздің барар жеріміз тар қабір болмағанда талассыз, мен сен үшін қуанышты болар едім!»**. Осыдан соң ол еңреп жылап жібереді.

© Авторские права на статьи и осуществленные переводы статей из других источников принадлежат сайту Azan.kz.

Убедительная просьба к лицам, производящим копирование и распространение в социальных сетях и иных сайтах любых материалов ресурса Azan.kz, в обязательном порядке указывать активную ссылку на источник.